

PRIMÁRNE FORMOVANIE REKREAČNÝCH KRAJINNÝCH PRIESTOROV PODĽA VYBRANÝCH PRÍRODNÝCH ABIOTICKÝCH ZDROJOV

Zdena KRNÁČOVÁ, Pavol KENDERESSY

Ústav krajinnej ekológie SAV, Štefánikova 3, P.O. Box 254, 814 99
Bratislava, e-mail: zdena.krnacova@savba.sk

Abstract

The study of resources and preconditions of tourism and recreation is a traditional and basic issue of the geography of tourism and recreation. In investigation of the expansion and structure of tourism we meet with a relatively wide spectrum of factors influencing the possibilities of development by different ways as as situation of recreation plot, relief, climate, hydrology, fauna, flora, cultural-historical presumptions, demographic and settlement preconditions, economical situation, infrastructure and material-technical conditions of the development. Natural abiotical resources are the basic factor conditioning the arise and primary formation of recreation landscape areas. Just the practice requires the effort to identify those selected landscape features which the best express the spatial aspects of tourism. The contribution aimed at the choice and analysis of basic structural elements as relief, climate, soil on the example of the municipality Liptovská Teplička which determinate the most suitable landscape areas for the development of tourism and recreation.

Úvod

Regionalizácia cestovného ruchu v SR, ktorú pre potreby Ministerstva hospodárstva SR (MH) vypracoval Ústav turizmu na základe podnetu Slovenskej agentúry pre cestovný ruch, rozdelila Slovensko do 21 regiónov. Každý región bol z rôznych hľadísk a z rôznych druhov turistiky vytipovaný, ocenený a obodovaný, pričom sa zisťoval jeho súčasný stav, potenciál rozvoja a potenciál využitia. Materiál slúži na stanovenie priorít. Dôležitým cieľom je podpora cestovného ruchu a znižovanie nezamestnanosti v regiónoch, kde je vysoká. Najviac prioritnými regiónmi z hľadiska prieniku vysokej nezamestnanosti a potenciálu cestovného ruchu sú regióny Gemer, Horehronie, Liptov, Šariš či Tatry.

Vybrané modelové územie – kataster Liptovskej Tepličky, kde prebieha výskum patrí do Tatranského regiónu, ktorý patrí z hľadiska kategorizácie CR v strednodobom horizonte do I. kategórie s medzinárodným významom a z hľadiska miery nezamestnanosti do 20% .

Turisticky významná veľká horská a poľnohospodárska obec sa nachádza na hornom toku Čierneho Váhu, na severnom úpätí masívu Kráľovej hole, na rozhraní Liptova, Spiša a Pohronia. Rozloha k.ú. obce je 9 869 ha,

z toho 1 697 ha predstavuje poľnohospodárska pôda (17,2%) a 7 996 ha je plocha lesnej pôdy (81,02%) z celkovej výmery obce katastra.

Obec vznikla kolonizáciou goralského obyvateľstva z hornej Oravy. Najstaršia písomná zmienka je z roku 1634, patrila panstvu Liptovský Hrádok. Obyvateľstvo sa zaoberalo poľnohospodárstvom, chovom dobytká, prácou v lesoch a plnícťvom. V súčasnosti sa vyvíja na rekreačné a turistické stredisko. Domy v obci boli do polovice 20. storočia zväčša drevené zrubové s otvorenými dvormi.

Modelové územie Liptovskej Tepličky, má veľmi dobré prírodné a kultúrno-historické podmienky i geografické postavenie pre rozvoj cestovného ruchu, doposiaľ ich však nedostatočne využíva.. Pre rozvoj cestovného ruchu krajina Liptovskej Tepličky spĺňa všetky základné predpoklady a síce :

- ***primárnu ponuku (prírodné a kultúrno-historické podmienky) v takom rozsahu a kvalite, ktorá je prít'azlivá a podmieňuje vysoká návštevnosť***
- ***komunikačnú dostupnosť, ktorá umožňuje prístup do územia a pohyb rekreatantov za atraktivitami cestovného ruchu***
- ***vybavenosť zariadeniami, ktoré umožňujú pobyt v území a využitie jeho atraktívnych miest.***

Aby boli účinky cestovného ruchu v regionálnom rozvoji priaznivé, musí sa tento vývoj koordinovať. Táto úloha je v kompetencii orgánov štátnej správy a miestnej samosprávy, miestnych a regionálnych združení cestovného ruchu. Koordinácia rozvoja hospodárskych činností v krajine predpokladá predchádzať vzniku environmentálnym problémom, ktoré by mohli vzniknúť v dôsledku nesúlady s prírodným a kultúrno-historickým potenciálom krajiny.

Pri hodnotení skupiny lokalizačných predpokladov cestovného ruchu vychádzame z analýz jednotlivých zložiek životného prostredia prírodných (abiotických a biotických) ,kultúrosprávnych a socioekonomických predpokladov rozvoja. Vzhľadom na odlišný charakter parametrov prírodných a kultúrohistorických podmienok krajiny je vhodné uskutočniť jednotlivé úrovne hodnotenia osobitne, zvlášť prehodnotiť abiotické, biotické, kultúrohistorické a socioekonomické parametre a získané výsledky komplexne synteticky vyhodnotiť. V predkladanom príspevku sa zaoberáme prehodnotím vhodnosti potenciálu krajiny podľa vybraných abiotických parametrov.

Nakoľko v rámci plánovaného rozvoja dokumentovaného v ZaD ÚPN-O obce Liptovská Teplička sa kladie dôraz na komplexnú športovú vybavenosť orientovanú hlavne na rozvoj zjazdového a turistického lyžovania, ktorý súvisí s postupnou realizáciou lyžiarskych vlekov, sedačkových lanových dráh a s výstavbou zjazdových tratí vybavených technológiou umelého zasnežovania a úpravou lyžiarskych svahov v príspevku sme sa zamerali na prvotnú analýzu abiotických faktorov (vlastností) krajiny a prehodnocovali ich vhodnosť pre uvedený súbor foriem a aktivít CR špecifických pre danú lokalitu. Plánovaná výstavba sedačkových lanových dráh súvisí aj s rozvojom letnej turistiky.

Metodický postup

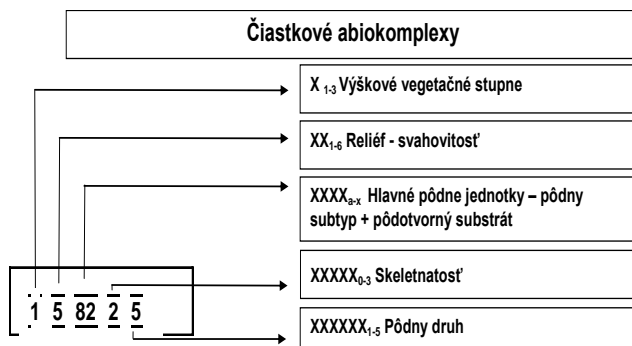
Základom hodnotenia vhodnosti krajiny pre rozvoj cestovného ruchu je podrobná priestorová analýza vybraných vlastností krajiny, podľa ktorých sa vhodnosť potenciálu krajiny bude posudzovať. Hodnotenie vybraných parametrov dovoľuje uskutočniť delimitáciu krajiny na základe jej potenciálu pre CR, t.j. prvotné formovanie rekreačných krajinných priestorov, ktoré majú najpriaznivejšie podmienky pre rozvoj rôznych foriem a aktivít CR. Pre podrobnú priestorovú analýzu selektovaných abiotických dát sme postupnou superpozíciou vytvorili čiastkové abiotické komplexy so základnou referenčnou vrstvou digitálneho modelu reliéfu s rozlíšením $10 \times 10 \text{ m}^2$. Postupnosť jednotlivých krokov :

- *príprava a digitalizácia vstupných analytických vrstiev*
- *syntéza jednotlivých analytických vrstiev a tvorba čiastkových abiotických komplexov (Arc GIS/Arc View)*
- *tvorba algoritmu pre vhodnosť aktivít CR podľa abio-kritérií*
- *prenos tabuľkového algoritmu do digitálneho priestoru abiokomplexov*

Tvorba čiastkových abiokomplexov

Abiotický komplex (ABK) je zložitý, priestorovo ohraničený geosystém skladajúci sa z abiotických krajinných prvkov zjednotených vzájomnými väzbami (TREMBOŠ, 1994). Obsahom abiotickej syntézy v rámci environmentálneho hodnotenia územia je tvorba, charakteristika a klasifikácia homogénnych priestorových areálov s približne rovnakými abiotickými vlastnosťami.

Podkladmi pre tvorbu abiotickej syntézy boli reliéf – pôdotvorný substrát – pôda (polygónové vektorové vrstvy pôdotvorného substrátu v mierke 1:10 000, digitálny model reliéfu s rozlíšením $10 \times 10 \text{ m}^2$, polygónové vektorové vrstvy pôdneho pokryvu v mierke 1:10 000) (Arc GIS/Arc View). Pre každý prvok (zložku) krajiny uvádzame súbor použitých parametrov, stručnú charakteristiku a postup tvorby kategórií čiastkových syntetických jednotiek (schéma 1) (obr.1).

Výškové vegetačné stupne (prejav klimatického faktora)	
1	Ph – podhorský 745,58 – 1000 m.n.m.
2	H – horský 1000 – 1550 m.n.m
3	Sa – subalpínsky – 1550 – 1767,1 m.n.m.

Reliéf – sklon svahu	
1	0 – 3°
2	3 – 7°
3	7 – 12°
4	12 – 17°
5	17 – 25°
6	25° a viac

HPJ pôdny subtyp a pôdotvorný substrát	
12	Fluviszeme kultizemné glejové na fluviálnych piesčitych štrkoch
94	Gleje kultizemné (modálne) na fluviálnych nivných hlinách
78	Kambizeme kultizemné (modálne) v komplexoch s rankrami kambizemnými, plytkými na zvetralinách flyšových hornín
90	Rendziny kultizemné (modálne) stredne hlboké až plytké na karbonatických horninách
92	Rendziny modálne na výrazných svahoch 12-25° na karbonatických horninách
82	Kambizeme modálne na výrazných svahoch 12-25° na zvetralinách flyšových hornín
76	Kambizeme kultizemné (modálne) v komplexoch

Schéma 1. Abiotická syntéza

Obr. 1 Výrez z abiokomplexov

Tvorba algoritmu pre vhodnosť foriem a aktivít CR

Aktivity cestovného ruchu (CR)

a - záhradkárčenie, b – chatárenie, c – zjazdové lyžovanie, d – slalomové lyžovanie, e – sánkovanie, f - adrenalínové športy, g – pešia turistika, h – vysokohorská turistika, i – cykloturistika, j – rybolov, k – poľovníctvo, l – loptové hry, m – vodné športy, n – horolezectvo

V nasledujúcej tab.1, tab.2 uvádzame algoritmus pre hodnotenie vhodnosti aktivít CR.

Tab. 1 Algoritmus pre vhodnosť aktivít CR

Hodnotenie vhodnosti krajiny podľa abio-kritérií pre rozvoj aktivít CR						
Výškové vegetačné stupne	Svahovitost'					
	0°- 3°	3°- 7°	7°- 12°	12°- 17°	17°- 25°	25° a viac
(745,58 - 1000m.n.m)	1 a,b,j,l,g,i,k,m	2 a,b,g,i,k,m	3 b,g,i,k,e	4 c,e,f,k,g	5 d, f	6 f,n
(1000 - 1550 m.n.m)	7 b,g,h,i	8 b,g,h,i,k	9 b,e,i,h,k,g	10 c,e, f, k, h, n	11 d,f,h,n	6 f,n
(1550 - 1767,1 m.n.m)	12 h	12 H	12 h	13 h,n,f	11 d,f,h,n	6 f,n

Tab. 2 Vhodnosť krajiny pre rozvoj letného a zimného CR

	1. vhodnosť krajiny podľa abio- kritérií pre rozvoj letného cestovného ruchu
	2. vhodnosť krajiny podľa abio -kritérií pre rozvoj letného a zimného cestovného ruchu
	3. vhodnosť krajiny podľa abio-kritérií pre rozvoj zimného cestovného ruchu

ObObr. 2 Prenos tabuľkového algoritmu do digitálneho priestoru abiokomplexov

Pre realizáciu regionalizácie cestovného ruchu na nižších úrovniach je potrebné vyčleniť také krajinné priestory, ktoré sú lokalizované a komplexne vybavené tak, aby mohli poskytnúť v plnom rozsahu možnosť k zotaveniu obyvateľstva. Rôznorodé prírodné predpoklady a zdroje krajiny pre cestovný ruch a rekreáciu vytvárajú rôzne typy krajinných priestorov stredísk CR

(WOKOUN, VYSTOUPIL, 1982). Boli vytvorené 3 typy krajinných priestorov - stredisk CR z hľadiska klimatických a morfológických kritérií.

Typ 1 – krajinný priestor vhodný pre letné aktivity CR.

Je charakteristický jednoznačne sezónnym pobytom v prevažnej miere s výskytom vodných plôch, pričom hlavným zámerom rekreácie je pobyt pri vode a pohyb vo voľnej prírode, teda aktivít CR s nimi spojených. Predstavuje pohyb vo vhodnom životnom prostredí spojený s vykonávaním športových činností najčastejšie – turistika (pešia, poznávacia turistika), agroturistika, kúpanie. Ďalej na uvedený krajinný priestor sa viaže územie intravilánu s čím sú spojené návštevy kultúrno-historických pamiatok (zachovanie typických goralských zrubových dreveníc spolu s hospodárskymi objektami v rozsahu, ktorá nie je na Slovensku obdobná. Obec Liptovská Teplička je organizátorom folklórnych slávností Pod Kráľovou hoľou a výstav -Teplická izba, v ktorej sú prezentované historické fotografie obce a krajiny, Teplický dom s tradičným vidieckym zariadením a iných spoločenských podujatí.

V krajine v blízkosti intravilánu na miernych svahoch je lokalizovaný náučný chodník „Okolím Liptovskej Tepličky“ v celkovej dĺžke 6 km predstavuje trasu s deviatimi zástavkami, kde každá z nich je venovaná inej pozoruhodnej oblasti - mokradiam, lesom, Považskej lesnej železnici, rastlinstvu, živočíchom a samozrejme aj tradičnému životu v obci, a pod. festivalov

Typ 2 – krajinný priestor vhodný pre letné i zimné aktivity CR

Je charakteristický celosezónnym pobytom. Rovnocenné sú letné aktivity ako aj aktivity zimné V jarnom, letnom a jesennom období má význam cykloturistika, horolezectvo, poľovníctvo, pešia a vysokohorská turistika, viaceré turistické trasy vedú z obce údoliami Čierneho Váhu a Ždiarskeho potoka na hlavný hrebeň Kráľovohoľských Nízkyh Tatier a tak aj na vrch známej Kráľovej hole. V zimnom období ide o využitie predovšetkým severných svahov so sklonitosťou 7-12° a 12-17° pre zjazdové lyžovanie, sánkované, snowboarding a pod.

Typ 3 – krajinný priestor vhodný pre zimné aktivity CR

Tento krajinný priestor nie je možné jednoznačne vyčleniť, pretože sa tu tiež stretávame s celosezónnymi a tiež sezónnymi aktivitami ako sú vysokohorská turistika, poľovníctvo, zimné športy, horolezectvo a pod. Plocha uvedeného typu zaberá pomerne rozsiahlejšiu plochu, pretože sa neviaže výlučne na vodné plochy, na plochu intravilánu, kde sú koncentrované záujmové objekty CR. Je však dominantná prevaha sezónnych zimných aktivít. Dominantné zastúpenie tu majú zimné športy na severných svahoch so sklonom viac ako 17°, predovšetkým slalomové lyžovanie, snowboarding a adrenalínové športy, popr. skialpinizmus.

Záver

Vhodná finálna lokalizácia rekreačných priestorov v krajine a jej jednotlivých foriem a aktivít vyžaduje syntentické spracovanie mnohých ďalších podkladov ako sú chránené územia, územia NATURA 2000, vtáčie chránené územia, významné biotopy, zachovalé krajinné historické štruktúry, infraštruktúra a ďalšie socioekonomické predpoklady, ktoré budeme ďalej spracovávať a postupne publikovať.

PodĎakovanie

Príspevok bol financovaný s podporou GP VEGA 2/0017/09.

Literatúra

- KRNÁČOVÁ Z., A KOL., 2005: Integrovaný rozvoj turizmu v mikroregióne Svätý Jur. PHARE CBC Slovensko/Rakúsko, Ústav krajinej ekológie SAV, KARTPRINT Bratislava, 174 s.
- MARIOT, P., 1983: Geografia cestovného ruchu. SAV Geografický ústav. VEDA, Bratislava, 248 s.
- WOKOUN, R., VYSTOUPIL, J., 1982: Geografie cestovního ruchu a rekreace. Univerzita J.E. Purkyňe v Brně. Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 240 s.